

ORD CUSCHINA FMR

Diari, elecziuns e giubileum

Oz finescha la seria da tschintg parts dal «Diari dad in'Ucraina». En quel ha *Elina Babkina* – oriunda da Charkiv en l'Ucraina ed ussa sesenta a Tinizong – raquintà quest'emna da sia fugia da la guerra enfin tar ses mintgadi actual en Svizra. Sa chapescha n'ha ella betg scrit per rumantsch quels tschintg diaris, mabain en sia lingua da famiglia, il russ. Sur l'englais ha la redacziun da la FMR (*Gabriela Desax*) fatg ina versiun rumantscha. Nus engraziain fitg Elina Babkina per avair raquintà a lecturas e lecturs da sia fugia da Charkiv enfin a Tinizong.

Questa fin d'emna elegia il Grischun sia Regenza ed il Cussegl grond. Entant che la Regenza vegn tschernida tenor il sistem d'eleger sco adina, datti ina gronda midada tar il parlament. Ils chavazzins èn «proporz», «Pukelsheim» e «glistas». Insumma, nus na vulain betg pli entrar en ils detagls qua – blier è gia vegnì rapportà e declerà questas davosas emnas. La Quotidiana preschenta lura ils resultats finals en l'ediziun da glindesdi. Tgi che vul però anc avair ina survista a curta vista e tgi che vul survegnir furni ils resultats (rumantschs) gia la dumengia suentermezdi e vers saira, a quella e quel cussegliain nus questa pagina dals collegas dad RTR (QR-code). Dal rest: ils resultats finals per la regenza grischuna vegnan publicgads la dumengia vers las 15.00. Ed ils resultats finals dal Cussegl grond èn previs tranter las 17.00–18.00 (guarda artitgel pagina 3).

Pli u main si'entira carriera professionala ha el passentà en il schurnalsem local rumantsch – *Hans Huonder* da Mustér, redactor e viceschefredactor da la FMR. Entschet ha el quella carriera cun in emprendissadi da cumpositur/tipograf en la famosa Stamparia Condrau SA. Bainspert ha el midà en la redacziun ed è stà avant 25 onns tar la squadra redacziunala ch'ha mess sin via l'emprima gasetta dal di interrumscha La Quotidiana. Ed ussa, quest mais da matg 2022, po Hans Huonder festivar in giubileum da lavur. El è engaschà dapi 20 onns tar la FMR – vul dir avant ha el sa chapescha lavurà bliers onns tar l'anr (Agentura da novitads rumantscha), la redacziun antecessura da la FMR. La redacziun gratulescha per quest giubileum ed engrazia per la collavuraziun ordvart engaschada durant tut quests onns.

Per la redacziun da la FMR,
David Truttmann, schefredactor

MASAGN

In gudogn da 300 000 francs

La radunanza communal da Masagn ha approvà mesemna unanimamain il quint annual da l'onn passà. Quel ha serrà cun in surpli da 308 000 francs. Quai tar entradas da passa 2,75 milliuns francs. En pli ha la vischnanca fatg investiziuns nettas da prest 28 000 francs. Ultra da quai han ils differents departaments infurmà davart temas actuals sco il concept da neofitas, projects da bagjear lubids e planisads ed il project «plazs da bigls». (rtr/fmr)

LA CIFRA DAL DI

17

mezs-frars e mesas-soras

aveva il famus artist talian Leonardo da Vinci (1452–1519). Quellas e quels èn sper il renum da lur mezs-frar Leonardo Vinci ids in pau en emblidanza en il decurs da l'istorgia. (fmr/sb)

Viadis reals e surreals tranter Vattiz e Turitg

In'atura lumneziana va cun ses texts «Furt e naven!». Cun quel titel cumpara quests dis l'emprim'ovra litterara da Carin Caduff, oriunda da Vattiz. E cun ses 34 texts curts vegn ella da crear «in'atmosfera cun in tun particular, spezial e magari bizar.» – Ina recensiu.

RALF BEER

En sia emprim'ovra cun il titel «Furt e naven!» – edida da la Chasa Editura Rumantscha (CER) – preschenta l'atura sursilvana da 34 onns 34 texts curts che descrivan per il solit impressiuns e situaziuns spontan-casualas, dal mument e dal mintgadi. Ils textins n'han betg ina successiun cronologica e funcziunan per sasezs. Cun lur fantasia umoristica e lur stil fluid – integrà en ina vasta paletta tematica e geografica – porschan els grond divertiment e curella.

La rimnada da texts curts, scrits da l'atura durant ils davos onns, para al cumenzament dad esser ordvart eterogena. Ma ins chatta bainspert segns characteristics che tegnan enmen l'ovra. Ils fils cotschens che mussan la scrittira da *Carin Caduff* traversan il cudesch a differents nivels.

Pendular e muventar

Ina gronda part dals texts en «Furt e naven!» tracta en ina u l'otra furma da viadis efemers che vegnan raquintads d'ina narrativa che discurra al jau. Quests viadis entschaivan cun cundiziuns da partenza magari realas e quotidianas – davent da chasa, a pe u sin in moped, en l'auto, en il tren, ubain en in bastiment. Ils texts cuntinueschan savens cun ils patrats da la narrativa che ha medemamain la funcziun d'observatura. Questas cuntinuaziuns fictivas cuntregnan alura elements comics, surreals ubain absurds, e returnan vers la fin mintgatant al punct da partenza. La finimira n'è pia betg il lieu d'arrivada, mabain da restar en moviment e da sa cumblidar.

Ina gronda rolla gioga en questa fulla da lieux e circumstanzas la traversada cun il bastiment sur il Lai da Turitg, ina traversada ch'è en il mintgadi il viadi da lavur da l'atura. Uschia serva per exempel la profunditad nunconuschenta e misteriosa dal lai sco basa per entrar en in mund imaginar: «Tgisà tgei ch'i dess da veser giu leu? Combas da lenn, velos da hipsters, (...), il parlament dallas litgivas alternativas, il club da cigarras dils giomers pensiu nai ni il barbier dils casturs barbus...». Quest viadi sur il lai, ch'è per ina Sursilvana forsà nunconvenzional, cuntrastescha alura era fermamain cun ils texts ch'èn situads en il vitg nativ da l'atura lumneziana.

Objects, animals, umans

Tant objects sco er animals vegnan persunalisads numerus giadas, e quai a moda e maniera zunt differenta. Uschia mora per exempel Carlos cun 24 onns «vid ina baracca da motor amiez l'autostrada», per suenter pudair sa render en il valhalla dals vehichels. En in auter text succeda ina transfurmaziun sumeglianta sco fenomen tipic en la fantasia d'uffants: «La caplutta da Sogn Valentin a Vattiz. Sco affon era quella caplutta ina tartaruga per mei.»

Anc pli stedi datti dentant persunificaziuns d'animals ordvart interessantas. Dus exempels: «Ils cigns tschappassen ils calzers e las andas raffassen ils earpods. Zupassen la preda sut las alas e lu furt e naven sin tschella vart dalla riva per vender la rauba car e bein sil marcu ner.» Ubain: «Sil tetg dalla casa visavi sesan in pèr columbas en retscha, sco sch'ellas spitgassen dad ir a prender penetienza tier Harry Hazla.» Pli navant èn da chattar numerus cumparegliaziuns tranter animal ed uman. Qua l'explicaziun pertge ch'il giat ha be pli ina mesa ureglia: «Tschella mesadad ei vegnida miersa giu duront in combat cun Norbert Nausch, il Mike Tyson dils gats». Fertant ch'ils animals survegnan tratgs umans, retschaivan carstgauns tratgs animalics: «In pèr amens vegn jeu da far buc vanc. Se'ina buccaria en dies schaiel jeu sin canapé.»

Linguatg sursilvan-lumnezian

Las expressiuns magari gropas («crassira-gailira») rinforzan sper ils lumnezianisems («bellestga», «nau caau») il caracter oral dal linguatg. Uschia fa Carin Caduff era diever da plets tudestgs rumantschisads (sco «verstan») ed «au-

L'atura Carin Caduff preschenta quests dis sia publicaziun «Furt e naven!».

FOTO DANIELA DERUNGS

«Fierel ils bustabs ella scadiala, derschel vitier in schluc emoziun e forsà ina presa sontga raschun. Jeu truschel ils plaids e bustabs, smachel e smugliel»

Carin Caduff

garings»). En quel regard n'è il cudesch dentant betg adina consequent tranter ina scripziun orala-rumantscha e l'ortografia tudestga. I vegn per exempel scrit «follgas» cun «f», per cunter «jawoll» resta cun «w», schegea ch'ins pudess era tscherner ina scripziun rumantschisada.

Ma l'avischinaziun e confruntaziun cun il linguatg na succeda tar Carin Caduff numdamain betg per cas, sco quai ch'il suandant exempel mussa forsà: «Fierel ils bustabs ella scadiala, derschel vitier in schluc emoziun e forsà ina presa sontga raschun. Jeu truschel ils plaids e bustabs, smachel e smugliel». Quest giu da materialisaziun da l'abstract è ina ulteriura spezialitad da l'atura: «Jeu fruschel la sien ord ils eglis, scrolel la notg giu da dies, scatschel ils derschets vi e da finiastr'o.» Malgrà il caracter oral, sa tracti pia d'in linguatg fitg elavurà e per part poetic, quai cunzunt grazia als numerus meds stilistics, tranter auter a l'allitteraziun («terment tierun»), «valhalla da vehichels».

In tun particular

L'emprima ovra da Carin Caduff ch'è cumparada sco otgavla publicaziun da la retscha «Ord chadaina» da la CER cuntregna cunzunt texts ch'èn forsà gia enconuschents a l'auditor/a dal Radio Rumantsch u al lectur da questa gasetta.

Malgrà il caracter cumpilà èsi reüssi al cudeschet da crear in'unium tranter ils texts ed in'atmosfera cun in tun particular, spezial e magari bizar.

Sper ils texts curts cuntregna il cudesch plinavant fotografias premiadas dal artist liber e fotograf sursilvan *Jaromir Kreiliger*. La cumbinaziun tranter la plima da Caduff e las fotografias da Kreiliger, che tractan per part temas sumegliants, para interessanta, ma franc era in pau ord chadaina. Forsa che la vernissascha tradescha dapli...

Ralf Beer da Cuir/Schluen ha studegià istorgia e rumantsch e lavura sco scolast e sco documentalist tar RTR.

La vernissascha dal cudesch «Furt e naven!» da Carin Caduff, edida da la Chasa Editura Rumantscha, è sonda, ils 14 da matg, a las 20.15, en il Cinema sil plaz a Glion.

Carin Caduff
Furt e naven!

Raquens